

Орловська О.В. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки та шляхи подолання./ Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: збірник наук.-техн. праць.- Львів: РВВ НЛТУ України.- 2015.-Вип. 25.2. – 197- 202с.

УДК 332.12.656.2

## **СВІТОВІ ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ**

*В статті досліджується та аналізується історія розвитку та передумови виникнення світових криз. Проведено аналіз робіт відомих економістів та політиків світового рівня стосовно природи виникнення економічних та фінансових криз та їх наслідків для світової економіки. Розглянуто та надано аналіз причин виникнення економічних криз в Україні та визначені основні проблеми національної економіки.*

*Ключові слова: економіка, економічна криза, національна економіка, циклічність економіки, інфляція, безробіття, глобалізація.*

## **МИРОВЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ КРИЗИСЫ: ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ, ПОСЛЕДСТВИЯ И ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ**

*В статье исследуется и анализируется история развития и предпосылки возникновения мировых кризисов. Проведено анализ работ известных экономистов и политиков мирового уровня относительно природы возникновения экономических и финансовых кризисов, а так же их последствий для мировой экономики. Рассмотрены и проанализированы причины возникновения экономических кризисов в Украине и определены основные проблемы национальной экономики.*

*Ключевые слова: экономика, экономический кризис, национальная экономика, цикличность экономики, инфляция, безработица, глобализация.*

## **GLOBAL ECONOMIC CRISIS: CAUSES, EFFECTS AND REMEDIES**

*The paper investigates and analyzes the history of and predictors of global crises. The analysis of the works of famous economists and politicians of the world concerning the nature of the emergence of economic and financial crises and their consequences for the world economy. Problems crisis Ukraine's economy and the basic problems of the national economy.*

*Keywords: economy , economic crisis, the national economy , the cyclical nature of the economy, inflation , unemployment , globalization.*

### **Актуальність проблеми.**

Сьогодні, в умовах нестабільності економічних процесів та регулярності їх повторень під дією різних чинників, виникає необхідність розгляду питання нестабільності світових національних економік та проаналізувати основні причини, що призводять до негативних тенденцій у їх розвитку.

Будь-які порушення функціонування економічного механізму країни, що може бути спричинені різного роду внутрішніми або зовнішніми чинниками, здатні викликати ряд негативних тенденцій, які знаходять свій вплив на економіку не тільки на слаборозвинених або розвиваючих країнах, так і прогресивних країн світу. Така ситуація виникає через ряд причин, однією з яких є недосконалість самого механізму регулювання господарським комплексом, нехтування економічними законами розвитку суспільства. Це в цілому приводить до порушення рівноваги між попитом та пропозицією, збоєм у системі ціноутворення і, як слідство, ріст інфляції та безробіття.

В період розвитку глобалізаційних процесів, світова економіка трансформувалась в життя національних економік, а цей процес здатен викликати як позитивні так і негативні наслідки для розвитку національних господарств. Результат впливу глобалізації на економічні процеси у різних країнах обумовлений ступенем спроможності країни сприйняти ці глобальні зміни, здатністю адаптуватись до них чи опиратись змінам. Якщо економічний механізм будь-якої країни стабільний, має резервний фонд накопичень, програми дій у різних ситуаціях, такі країни швидко адаптуються до змін і здатні відновити стан економіки за досить незначний період. Варто відмітити, що після впливу глобалізаційних перетворень, економіка країни стає сильнішою, більш продуманою та підготовленою до будь-яких змін. Якщо ж країни є слабкими, не мають твердої валюти, використовують застарілі методи в управлінні державою, то такі країни попадають у зону ризику і процес глобалізації може знищити такі країни, руйнуючи їхню інфраструктуру, господарські зв'язки.

Глобалізаційні процеси, циклічність економіки та її наслідки стають проблемами не тільки світового рівня, але й національного масштабу зі всіма негативними проявами. До них належать падіння обсягів ВВП та курсу національної валюти, явища соціальної нестабільності, зміни облікової ставки у банках, страйки та інші прояви незадоволення населення. Вивчення причин та передумов, що спричиняють порушення макроекономічної рівноваги, викликаючи кризи у світовій економіці є темою даної статті, актуальність якої є незаперечною.

### **Постановка проблеми**

Дослідження та аналіз передумов виникнення економічних криз, механізму порушення макроекономічної рівноваги, їх впливу на економіку країн та пошук методів запобігання негативних тенденцій прояву – це головні питання, які виносяться на розгляд у даній статті. Саме розгляд передумов та наслідків криз в країнах світу та окремо в Україні є *метою* даної статті.

### **Аналіз досліджень та публікацій**

В літературних джерелах економічна криза визначена як деструктурне явище, що супроводжується порушенням рівноваги між попитом та пропозицією на ринку товарів і послуг. Даною проблематикою займалися такі видатні економісти як Д.Рікардо, який визначив головною причиною кризи – нерівномірність та несправедливість у розподілі багатства. Д.Кейс пояснював причини прояву криз законами психології людини, згідно з яким всі люди мають схильність до збільшення споживання по мірі зростання їх доходів, але не такою мірою, якою зростає дохід.

Відомі світові вчені П. Кругман та А. Анікін брали за основу для дослідження варіанти прояву кризових явищ в конкретних країнах, при цьому вони зазначали, що основними причинами криз виступають саме взаємозалежність країн та велика кількість зовнішніх чинників.

### **Основний зміст статті.**

Процес глобалізації економіки у світі викликає постійні проблеми на різних етапах розвитку національних економік, порушує баланс механізму господарювання, викликає дисбаланс національної економіки, загострює питання наявних суперечностей, які нагромаджувались на протязі певного відліку часу. Активізація цих суперечностей стали причиною виникнення економічних та фінансових криз із різною глибиною загострення проблем.

Економічна криза – це стрімке погіршення соціально-економічного стану країни із скороченням обсягів виробництва, повним порушенням сталих господарських зв'язків, що викликає появу таких макроекономічних наслідків як інфляція та безробіття, скорочення виробничих потужностей. Вона є однією з фаз економічного циклу, під час якого відбуваються порушення пропорційності розвитку господарських процесів, зменшення доходів виробничого комплексу та скорочення доходів населення. Затяжні кризи приводять до депресивного стану виробничого сектору із перспективою повного занепаду та поступового зубожіння громадян країни.

Криза, як явище, має складний соціально-економічний та філософський характер: вона володіє позитивними та негативними наслідками для економіки, дає можливість для роздумів над майбутнім, дає час для роботи над помилками у діях керівництва, перегляду програм розвитку, розробок майбутніх шляхів розвитку економіки країни.

За всю світову історію становлення та розвитку світового індустріального суспільства, відомі багато економічних криз, які виникали з різних причин, але проходили майже однаково та їхні наслідки не дуже відрізнялись один від одного.

Вплив на економіку країн світу за різних часів відзначались характерними особливостями. Кризи, які виникали до 20 – століття, охоплювали дві-три країни, а потім, коли змінювався їх характер прояву, вони почали охоплювати більшу частину цивілізованого світу.

Перша світова економічна криза виникла 1857 році і охопила країни США, Німеччину, Англію та Францію. Саме ці країни відрізнялись від інших значним піднесенням виробничого сектору та важливим для розвитку людства промислової техніки.

Початок даної економічно-фінансової кризи розгорнувся в Америці і почався з обвалу акцій на фондових біржах. Наслідки для економік даних держав був наступний: виробництво чавуна у США скоротилось на 20%, в Англії криза знайшла свій прояв у самій прибутковій галузі – у судобудівництві, де було скорочено об'єм виробництва на 26%. Німеччина скоротила споживання чавуну на 25%, а у Франції скоротили споживання бавовни на 13%. Дана криза нанесла світовій економіці значних фінансових втрат, що стало причиною для перегляду існуючих економічних зв'язків між передовими країнами світу.

Значною світовою економічною кризою стала Велика Світова криза 1929 року. Велика депресія, як її називали, стала наймасштабнішою за наслідками кризою XX століття. Розпочалась вона з обвалу акцій на фондовому ринку 24 жовтня у так званий «Чорний четвер» в США. Вона стала настільки потужною, що охопила всі індустріально розвинені країни світу.

Поява нової техніки та технологій у 20-30-х роках були здатні забезпечити масове виробництво, але не змогли забезпечити попит на продукцію та масового покупця цієї продукції. Це стало значною причиною для перегляду регулювання ринкових відносин та визначення ролі держави у даному устрої. Як наслідок, господарські зв'язки були порушені, національна валюта знецінена, швидкими темпами зростали боргові зобов'язання країн.

Світове промислове виробництво знизилось в середньому на 45 відсотків, а торгівельне - на 56: випуск продукції скоротився у США на 46%, в Великобританії – на 24%, у Німеччині – на 41%, у Франції – на 32%.

За час цієї масштабної кризи відмічалось колосальне число безробітних: роботу втратило біля 40 млн. осіб (у тому числі у США 17 млн. осіб, у Німеччині - 7,5 млн., у Англії - 4 млн., Японії - 3 млн.). У даних країнах, рівень безробіття за офіційними даними склав біля 60% і налічував приблизно 10 млн. чоловік.

Уряди країн, що потерпали від кризи століття, бачили два шляхи виходу із неї: демократичний та тоталітарний. Демократичний шлях передбачав укріплення та зміцнення державного устрою і парламентських інституцій, але цей шлях був притаманний тільки країнам з демократичною політикою, які історично мали зв'язок із традиціями та звичаями свого народу. Серед них - США, Англія, Франція, Скандинавські країни.

Тоталітарний шлях передбачав проведення економічних реформ та введення господарської діяльності за допомогою встановлення тоталітарного режиму та методів диктаторського повернення до планової економіки. Такою країною була Німеччина, яка досить швидко оговталась після кризи шляхом запровадження карток на продукти харчування та речі першої необхідності, а також проведення грошової реформи та зниження рівня безробіття.

Велика Британія обрала шлях відновлення економічної рівноваги після великої кризи що заслуговує на увагу. Відомий фінансист Дж.Мей запропонував декілька тез повернення стабільності економіки. Позитивним першочерговим кроком він вважав зменшення державних витрат, збільшення рівня податків для виробничого сектора, зменшення соціальних виплат по безробіттю, вирівняти витрати та доходи держбюджету за рахунок позик у інших країнах. Також він не рекомендував заходи з посилення ролі держави у регулюванні ринкових процесів,

що привело б до диктатури. Для підняття престижу національного виробництва було проведено політику протекціонізму, при цьому активізувалась політика економії державних засобів шляхом зменшення імпортних надходжень. Таким чином, Великобританії вдалось не тільки зберегти національну валюту, але й підняти її престиж і вартість у світі.

Зовсім іншою є природа виникнення економічних криз в Україні обумовлена її не простою історією. Світові кризи негативно вплинули і на українську економіку, яка у ці періоди проходила свій шлях становлення випробуванням на стабільність проявом внутрішніх криз.

Причини кризових явищ в економіці країни за часи незалежності, можна поділити на 3 частини: перша – причини, що перейшли в національну економіку із розвалом СРСР, друга – необдумане та провальне керування соціально-економічними процесами недосвідченими представниками влади, третя викликана необхідністю проведення прогресивних реформ, що дозволило б за певний проміжок часу трансформувати економіку у сучасне економічне суспільство світової економіки.

В першу чергу, це стосувалось конкуренції товарів та послуг, яку національне виробництво не витримувало. Застарілий основний фонд виробничого комплексу, відсталі технології, недосвідчений персонал та нездатність керувати організацією без спеціальних знань – все було не на користь молодій країні.

Загалом, Україна з 1990 року пережила 3 внутрішні кризи: 1990-1991 роки (період становлення української економіки), 1991-1994 роки (викликана проведенням непродуманої та необґрунтованої купоно-карбованцевої політики, що привело до суперінфляційних процесів), 2001-2004 роки (викликана зміною політичного керування та бачення майбутнього країни.)

Сьогодні ж спостерігається надзвичайно глибока системна соціально-економічна криза, аналогів якої не було за всю історію незалежності. Вона зумовлена декількома надзвичайно гострими причинами, головною з яких є - війна на сході країни, а також як наслідок, політична криза, зруйнована інфраструктура та розвал економічних зв'язків та механізмів, що вибудовувались в Україні за останні 20 років. Як наслідок – знецінення національної валюти більш як на 100%, тотальне подорожчання товарів першої необхідності, переважання імпорту над експортом, ознаки супергіперінфляції, що приводить до знецінення доходів громадян та їх заощаджень. Щоб вийти з даного стану, насамперед, необхідним вважаємо подолання політичної кризи на рівні керівників країни. Це передбачає прозорість влади та її дій, розподіл національного доходу за принципово новою схемою, що виключає дію корупційних механізмів. Даний підхід є важливим, але складним.

Аналізуючи етапи виникнення світових криз, можна зазначити, що кардинальні зміни, які відбуваються у суспільстві, доводять наявність перехідного стану економіки від одного етапу до іншого, а ці процеси завжди супроводжується зламом старих і побудовою нових механізмів регулювання. В залежності від готовності країни до змін, продуманості та фінансової стабільності економіки буде залежати глибина та характер змінних процесів та їх наслідків. Якщо в країні є проблеми, які пов'язані із монетарною або фіскальною політикою, є проблеми

політичного характеру, тоді криза може виявитись глибокою, затяжною та виснажливою для країни. Чим слабше країна тим гостріше буде прояв кризи. І навпаки, чим сильніше країна, тим скоріше буде проходити «одужання» економіки, робота над новими програмами розвитку та проведення аналізу кризових явищ і основних причин, що її викликали.

### **Висновки.**

Вивчаючи історію виникнення та розвитку економічних криз, а також їх наслідки для суспільства, можна прийти до висновку, що кожна соціально-економічна криза у світовому суспільстві несе потенційну загрозу економіці країни як прогресивним, так і тих, що тільки стають на шлях реформування. Вона не виникає спонтанно і не зникає раптово. У результаті проведеного дослідження, можна стверджувати:

1. Кризи виникають у нестабільних та економічно незахищених суспільствах. Для запобігання негативним наслідкам необхідним кроком є розробка та перегляд існуючих програм розвитку країн в період стабільності економіки.

2. Для пом'якшення наслідків криз та попередження можливості обвалу національної валюти важливим є науково-обґрунтований та виважений підхід до розробки подальшого стратегічного курсу країни, а також механізму його реалізації у всіх сферах господарської діяльності.

3. Розробка та побудова абсолютно нових механізмів ефективного регулювання економікою, що включає в себе техніко-економічні відносини господарського механізму. Це є надзвичайно важливим фактором, який впливає на соціально-економічний стан господарського механізму країни.

4. Вплив світових криз деструктивно впливає на розвиток економіки країн світу.

5. Сукупність негативних факторів впливу на економіку України приводить до порушення функціонування всіх її ланцюгів, що в кінцевому результаті призводить до поглиблення внутрішніх та зовнішніх проблем країни, викликаючи девальвацію національної валюти.

2. Підтримання економіки України у кризовій ситуації викликає значне збільшення витрат господарського комплексу, на підтримку соціальних програм, що вимагає залучення додаткових коштів-позик, які значно збільшують державний борг. Такий механізм «порятунку» обумовлений нестачею коштів резервного фонду країни, які були витрачені не за призначенням, а це проблема керівництва та показник колосальної корупції.

3. При виникненні серйозних загроз національній економіці необхідним є активне втручання держави на основі практичної реалізації прогресивної економічної політики.

Дана тематика є важливою та багатофакторною, що обумовлює подальші дослідження та вивчення явища економічних криз та їх впливу на економіку.